

בס"ד. יום ב' דחג הסוכות, תשל"א

(הנחה)

הללו את הוי' כל גוים שבחווהו כל האומים כי גבר עלינו חסדו ואמת הוי' לעולם הללו¹. וצריך להבין, מהו הטעם דכי גבר עלינו חסדו שבשביל זה יהללו וישבחו אותו הגוים והאומים, וכמו שמקשה בגמרא פסחים² אומות העולם מאי עבידתייהו. והנה רש"י מפרש (בתירוץ הגמרא שם), דאף שגבר עלינו חסדו, מ"מ, מכיון שזהו בגילוי שגם הם רואים זאת ("דחזיתו שעשה ליי"), לכן עליהם להלל ולשבח. אמנם אין זה מספיק וכמש"כ במאמר ד"ה הללו את הוי' לרבינו הזקן³ ש"אין זה טעם מספיק". שמלשון זה משמע ש"כי גבר עלינו חסדו" הוא טעם להללו את הוי' כל גוים גו' (שמזה משמע שמפרש כפירוש רש"י הנ"ל), אלא שאי"ז טעם מספיק. ולכן מפרש הרשב"ם שם שכי גבר עלינו חסדו הו"ע בפ"ע, וכי כאן פי' כש"כ שהגוים והאומים עליהם להלל ולשבח על הגבורות ונפלאות שעשה בעולם, וכ"ש אנו שגבר עלינו חסדו יותר מכל אומה ולשון.

והנה השייכות מיוחדת דהללו את הוי' כל גוים שבחווהו כל האומים לחג הסוכות הוא כדאיתא בגמרא⁴ ובמדרש⁵ שהע' פרים שמקריבים בחג הסוכות הם כנגד הע' אומות, שהם כללות כל האומות, שמצד זה הנה בחג הסוכות הללו את הוי' כל גוים שבחווהו כל האומים. וצריך להבין⁷, שהרי איתא בזהר⁸ שבז' ימי החג זמין לבחי' אושפיזין והם אבותינו אברהם יצחק ויעקב וכו' עד דוד מלכא משיחא שהוא השביעי, ואיך זה מתאים עם המבואר בגמרא ומדרש שהע' פרים הם כנגד הע' אומות. והגם שכתב הרמ"ז שם⁹ והשכל היטיב כו' שהאושפיזין שבזהר הוא פי' אחר, עדיין אינו מספיק וכמש"כ בהמאמר שם, והרי אלו ואלו דברי אלקים חיים¹⁰, ואיך יבואו שני פירושים אלו יחד, ובפרט על פי הידוע¹¹ (וגם להלכה למעשה) שכל הענינים שבתביבה אחת שייכים זל"ז, הרי מובן מזה במכ"ש בנדו"ד (שב' הפירושים אינם רק בתביבה אחת אלא בכל הענין כולו) שפירוש הגמרא והמדרש וכן פי' המדרש דבז' הימים ה"ז סעודת המלך לבני המדינה והסועדים כל שבעת ימי הסוכות הם הע' שרים

(1) תהלים קיז.

(2) קיח, ב.

(3) נדפס במאמרי אדה"ז תקס"ט ע' רלח ואילך. ועם הגהות — באוה"ת סוכות ע' א'תשנה ואילך.

(4) וראה חדא"ג שם.

(5) סוכה נה, ב.

(6) רבה ותנחומא ס"פ פנחס.

(7) ראה אוה"ת שם ע' א'תשנו.

(8) ח"ג קג, ב ואילך.

(9) הובא באוה"ת שם.

(10) עירובין יג, ב.

(11) ראה לקו"ש ח"ג ע' 782. ובכ"מ.

ופירוש הזהר שבחג הסוכות זמין להסעודה לבחי' אושפיזין עילאין כו', מכיון ששני הענינים הם בתורת אמת, יש ביניהם שייכות אמיתית. ובפרט לפי מה שמסיים בגמרא ומדרש שם דבשמיני עצרת פר יחידי כו' כנגד אומה יחידה משל למלך כו' שאמר עשו לי סעודה גדולה וזימן את כל בני המדינה ליום אחרון אמר לאוהבו עשו לי סעודה קטנה, באו ונגלגל אני ואתה במה שתמצא. שסעודה גדולה בהנמשל הו"ע הע' פרים וסעודה קטנה הו"ע פר אחד שמקריבין בשמיני עצרת. והרי מובן ריחוק הערך דע' פרים (שעבור כל בני המדינה) לפר אחד (דאוהבו), הנה לפי פירוש הזהר שגם ז' ימי החג זמין לאושפיזין עילאין (דמזה עצמו שאומר הלשון זמין לאושפיזין כו' דוגמת לשון המדרש משל למלך שזימן כו' משמע שהם שייכים זל"ז), שהם אבותינו אברהם יצחק ויעקב כו' עד לדוד מלכא, צריך להבין, מהו החידוש שבהסעודה קטנה דשמיני עצרת על סעודת ז' ימי החג.

והנה מ"ש כי גבר עלינו חסדו, חסדו דייקא ולא חסד סתם, י"ל שהוא ע"ד מרוז"ל¹² גבי כ"ו כי לעולם חסדו שקאי על כ"ו דורות שלפני מ"ת שהיו ניזונין בחסדו של הקב"ה, ומבואר בזה בכמה מקומות¹³ שקאי על בחי' חסד שלמעלה מהשתלשלות, חסד דאריך אנפין. שמזה מובן גם בכי גבר עלינו חסדו, שחסדו הוא בחי' חסד שלמעלה מהשתלשלות, וגבר עלינו חסדו הוא התגבורת בבחי' חסדו, היינו שהוא נעלה יותר גם מבחי' חסד דאריך. שהיא בחינה נעלית ביותר. וכן גם בנוגע למ"ש לאח"ז ואמת הוי' לעולם — שענין "והוי' אמת" הוא כמ"ש הרמב"ם בהתחלת ספרו¹⁴ הוא לבדו האמת ואין לאחר אמת כאמיתו, ובענין זה כותב ברמב"ם שם "הוא שהנביא אומר", כי נבראים וברעתם¹⁵ אין להם ידיעה בהענין דאמיתו ית', לכן מדגיש "הוא שהנביא אומר" וכ"ה גם במש"כ שם לאח"ז "והוא שהתורה אומרת אין עוד מלבדו אין שם מצוי אמת מלבדו כמותו", שמדייק בלשונו והוא שהתורה אומרת (ולא שנאמר), כי ידיעת הפלאת מציאותו אין שם מצוי אמת מלבדו כמותו אי"ז בכחו של הנברא, ורק שהתורה אומרת כו']. שמזה מובן גודל ההפלאה דבחי' ואמת הוי', ועכ"ז נאמר ואמת הוי' לעולם, שבחינת ואמת הוי' נמשך לעולם. ויתירה מזו, לפי הפירוש אשר כי גבר עלינו חסדו ואמת הוי' גו' הוא טעם להללו את הוי' כל גוים שבחיהו כל האומים (כפירש"י), נמצא שבחי' גבר עלינו חסדו, שהוא נעלה יותר גם מבחי' חסדו שלמעלה מהשתלשלות (כנ"ל), וכן בחי' ואמת הוי', פועל גם בדיעת כל הגוים והאומים. דאף שבכללות, הידיעה דאוה"ע הוא רק בשם אלקים וכמ"ש¹⁶ אלקים יענה את שלום פרעה, ויניקתם בשם אלקים גופא הוא רק מהמ"ח צירופים אחרונים דשם אלקים¹⁷, ושם הוי' שייך רק לישראל עם קרובו, בכל זה, בחג הסוכות, נרגש בחי' הוי', וגם בחי' ואמת הוי', גם לכל הגוים והאומים עד שצ"ל הללו גו' שבחיהו.

(12) פסחים קיח, א.

(13) ראה תו"א ר"פ בשלח. קונטרס ומעין מ"ח פ"א. ועוד.

(14) הלי' יסוה"ת פ"א ה"ד.

(15) ראה רמב"ם בטיוס ספרו: וישגו דעת בוראם כפי כח האדם.

(16) מקץ מא, טז. וראה תו"א יתרו עא, ד.

(17) ראה שער הכוונות ענין הפסח דרוש א. תו"א הוספות קט, ד. סה"מ תש"ט ע' 189 (השני).

ולהבין כל זה, צריך להקדים מ"ש בהפטרה דראש והתחלת סוכות, שבה מבואר בגילוי מעניני חג הסוכות עוד יותר מבהקריאה דסוכות. דכמו בכללות, הנה הענינים דתושב"כ מתבארים בתושבע"פ, עד"ז הוא גם בהכ"ד ספרים שבתושב"כ גופא, שהענינים שנאמרו בתורה בקיצור וברמז כו', הנה בנביאים ובכתובים הם בגילוי יותר, כנראה גם בפשטות¹⁸. הנה בהפטרה דחג הסוכות נאמר¹⁹ ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים, ויש בזה ב' פירושים²⁰. פירוש אחד²¹ שועמדו רגליו הוא המשפט שיהי' לע"ל, שהמשפט דדור המבול בעוה"ז הי' בישיבה, כמ"ש²² הוי' למבול ישב, והמשפט דלע"ל יהי' בעמידה וכמ"ש ועמדו רגליו גו'. וזהו ג"כ המשך הכתובים שבהפטרה, שבתחילה²³ נאמר ואספתי את כל הגוים גו' ויצא ה' ונלחם בגוים ההם כיום הלחמו גו' ועמדו רגליו גו' עד והי' הוי' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהי' הוי' אחד ושמו אחד, שועמדו רגליו הו"ע המשפט שישפוט את הגוים כו'. וכהמדרש הובא בכחיי²⁴ עד מדרך כף רגל עד שיבוא יום כו' ועמדו רגליו גו'. ופירוש הב' הוא שועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים קאי על בחי' נעלית ביותר שיהי' לעתיד. דהנה נא²⁵ ארץ זית שמן, וידוע ששמן מורה על בחי' חכמה, וזיתים שמהם עושים שמן מורים לבחי' מקור החכמה, והר הזיתים (שהוא המקום שבו צומחים זיתים) מקור הזיתים, הוא למעלה גם מבחי' זיתים, ו"על הר הזיתים" הוא למעלה גם מבחי' הר הזיתים. וזהו שאומר ועמדו רגליו גו' על הר הזיתים גו' ונבקע הר הזיתים, היינו שלע"ל יתגלה גם בחי' על הר הזיתים. וזהו ג"כ ההמשך למ"ש לאח"ז ביום ההוא יהי' הוי' אחד ושמו אחד, שבכדי שיהי' הוי' אחד ושמו אחד, כמו שאני נכתב אני נקרא²⁶, הוא דוקא ע"י בחינה נעלית ביותר, ועד בחי' על הר הזיתים. והנה עפ"י האמור לעיל שכל הפירושים שעל פסוק אחד שייכים זל"ז, צריך לומר, שבחי' על הר הזיתים שהיא מדריגה נעלית ביותר, שייכת לענין המשפט שיהי' לע"ל וצריך להבין מהו השייכות דב' ענינים אלו.

ויובן זה בהקדים תחלה ביאור פירוש השני שבפסוק ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים. הנה שמן הוא בחי' חכמה, וכמבואר עה"פ²⁷ ואספת דגנך תירושך ויצהרך, שייך הוא בחי' בינה ושמן הוא בחי' חכמה²⁸. והנה²⁹ ידוע שמים הוא בחי' חכמה, וארז³⁰ אין מים אלא תורה שתורה היא חכמתו של הקב"ה, כי בחכמה

18 להעיר מתור"א יז, רע"א. ב"ק צב, ב: כתוב בתורה כו' בנביאים כו' בכרייתא.

19 זכרי' יד, ד.

20 הצ"צ לנ"ך במקומו. הוספה לס' החקירה.

21 שמו"ר פי"ז, ד.

22 תהלים כט, י.

23 זכרי' שם, ב ואילך.

24 דברים ב, ה.

25 עקב ח, ח.

26 פסחים ג, א.

27 עקב יא, יד.

28 ראה אמרי בינה שער הק"ש פנ"ג ואילך.

29 עיין ד"ה למען דעת רס"ט (סה"מ תרס"ט ע' מ ואילך).

30 ב"ק יז, א.

ישנם, בכללות, ב' מדריגות. מדריגה א' היא בחי' חכמה (שבגילוי) עד לבחי' חכמה עילאה, ומדריגה ב' היא בחי' חכמה סתימאה. וזהו ההפרש בין מים לשמן, שמים הוא בחי' חכמה הגלוי, בדוגמת המים שהם בטבע הגילוי, שמים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך³¹, והיינו שהמים מצד עצמם הם בטבע ההמשכה והגילוי, עד שנמשכים ומתגלים גם במקום נמוך. משא"כ השמן מצד עצמו הוא טמון ומכוסה בהזיתים, וצריך להשתדלות מיוחדת, כתישה, שעי"ז דוקא נמשך בגילוי. דכמו"כ הוא בבחי' חכמה סתימאה שמצד עצמה היא בסתימות ובהעלם, וגם כשנמשך ממנה בחי' חכמה הגלוי, אי"ז שבחי' חכמה סתימאה עצמה באה בגילוי, כי אם, שבחי' חכמה סתימאה נשאר בהעלם, ורק שהיא סיבה שעל ידה נמשך גילוי בחכמה. וכמו שידוע הדוגמא בזה בכחות האדם, שכח המשכיל שממנו נמצא המצאת החכמה, הנה כח המשכיל עצמו נשאר בהעלם, ודלא כההמשכה מחכמה לבניה, בחי' נקודה בהיכלא³², שנקודת החכמה עצמה נמשכת בבניה, שהנקודה עצמה באה בהמרחב דבניה עד שנעשית היכל ופועלת (שומרת) בהיכל, משא"כ בההמשכה דשכל הגלוי מכח המשכיל, הרי כח המשכיל נשאר בהעלם ורק שממנו נמצא שכל הגלוי. דכמו"כ הוא למעלה באופן המשכת החכמה גלוי' מחכמה סתימאה, שבחי' חכמה סתימאה נשאר בהעלם ורק שממנה נמצאת בחי' חכמה הגלוי', וכמ"ש³³ והחכמה מאין תמצא שהמשכת החכמה הגלוי' מחכמה סתימאה היא בדרך מציאה, ועד שבחי' חכמה סתימאה לגבי חכמה הגלוי' נקראת בשם אין, ועד שאופן המשכת חכמה הגלוי' מחכמה סתימאה הוא ע"י פרסא, או (כפי שנאמר לפעמים הלשון) ע"י צמצום. וזהו ההפרש בין מים לשמן, דמים מורה לבחי' חכמה הגלוי' שהיא ראשית הספירות ויש לה שייכות להט"ס שלאחרי' ובפרט לספירת הבינה, משא"כ שמן מורה על חכמה סתימאה שהיא נבדלת מהספירות, גם מבחי' חכמה, ורק שממנה נמצאת החכמה, כנ"ל. והנה טעם הדבר מה שאופן המשכת חכמה הגלוי' מבחי' חכמה סתימאה הוא מה שבחי' חכמה סתימאה עצמה אינה נמשכת בבחי' חכמה הגלוי' ורק שממנה נמצאת החכמה הוא לפי שגם המשכת בחי' חכמה סתימאה עצמה מהבחינה שלמעלה ממנה הוא באופן כזה. דבחי' חכמה סתימאה הוא בחי' חכמה שבכתר והמשכתה הוא מבחי' כתר שבכתר, הנה אופן המשכת בחי' חכמה שבכתר מבחי' כתר שבכתר הוא שבחי' כתר שבכתר הוא רק סיבה להמשכת בחי' חכמה סתימאה, דזהו מ"ש והחכמה מאין תמצא, ש"והחכמה" קאי (גם) על חכמה סתימאה, וכידוע דחכמה סתימאה היא שרש הנאצלים וכמשי"ת לקמן, הנה אופן התהוותה הוא בדרך תמצא, דכתר שבכתר הוא בחי' אין לגבי חכמה סתימאה, וממנה תמצא בחי' חכמה סתימאה. ולהיות שאופן המשכת חכמה סתימאה עצמה הוא באופן דמאין תמצא, לכן גם המשכת חכמה הגלוי' ממנה הוא באופן זה. ובזה יובן מה שישנם ב' דיעות³⁴ בענין שמן שצף

(31) תענית ז, א.

(32) ראה חז"א ו, רע"א. תקו"ז ריש תיקון (יט, א). תיקון כח (עב, ב). ועוד. תניא אגה"ק ס"ה (קז, א).

ועוד.

(33) איוב כח, יב.

(34) טבול יום פ"ב מ"ה.

ע"ג היין אם הוא חיבור או אינו חיבור, דלכאורה א"מ, והרי שמן ויין הם חכמה ובינה, וחכמה ובינה הם תרין רעין דלא מתפרשין, ומהו טעם הדיעה דשמן שצף ע"ג היין אינו חיבור. אך הענין הוא, דלהיות ששמן מורה על בחי' חכמה סתימאה כנ"ל, ובחי' חכמה סתימאה היא נבדלת בערך מבחי' חכמה הגלוי, ועד שישנו ענין בחכמה סתימאה שאינו בא בגילוי כלל בחכמה הגלוי אפילו לא בדרך סיבה (והיינו דנוסף על זה מה שאופן המשכת חכמה הגלוי' מחכמה סתימאה הוא שבחי' חכמה סתימאה עצמה נשארת בהעלם והיא רק סיבה להמצאת חכמה הגלוי' כנ"ל, ישנו ענין בחכמה סתימאה שאינו בא בגילוי כלל בבחי' חכמה הגלוי') ומכ"ש שאי"ז בא בגילוי בבינה, לכן ישנה דיעה דשמן שצף ע"ג היין אינו חיבור.

והנה כאמור לעיל, דכמו שהמשכת חכמה הגלוי' מחכמה סתימאה הוא רק בדרך תמצא, עד"ז הוא גם בנוגע להמשכת חכמה סתימאה מבחי' שלמעלה ממנה. דזהו³⁵ ג"כ מהפי' במ"ש³⁶ נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן, דתחלתן קאי על חכמה סתימאה שהיא שרש הנאצלים כנ"ל, וסופן קאי על בחי' הכתר (שבכתר) דמלכות דא"ק נעשה כתר ׀ ובכללות הבחינות שלמעלה מהשתלשלות, בחי' מלכות דא"ק, ולמעלה יותר בחי' מלכות דא"ס שקודם הצמצום, והוא בחי' אות ת"ו, סיום כל האותיות, כמבואר בלקו"ת³⁷, שלכן נקרא סוף. הנה השייכות דתחלתן לסופן אינו שייכות בהשתלשלות והדרגה, ורק באופן של נעיצה, שזהו הלשון נעוץ תחלתן בסופן כו'. וכמו שלהפירוש הרגיל המבואר ברוב המקומות בהמאמר נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן (שסופן קאי על סיום ההשתלשלות) הרי מובן שנעיצת התחלה בסוף והסוף בהתחלה אינו בדרך שייכות בסדר השתלשלות והדרגה, שלכן נעיצת התחילה היא בהסוף ונעיצת הסוף הוא בהתחילה (ולא כבסדר השתלשלות שכל מדריגה שייכת למדריגה שבקירוב אלי'), הנה כמו"כ הוא להפירוש שסופן קאי על בחי' שלמעלה מתחלתן, דמה שנעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן אינו בדרך שייכות שבהדרגה ורק בדרך נעיצה, ובחי' סופן אינו נמשך בבחי' תחלתן והוא רק סיבה אלי', כנ"ל.

וזהו ג"כ מה שנתבאר במאמרים הקודמים³⁸ במ"ש³⁹ הוי' אלקי אתה ארוממך גו' כי שמת מעיר לגל, שאיתא בזהר⁴⁰ שהוי' הוא בחי' נקודה עילאה סתימאה. ונתבאר בזה⁴¹ דמ"ש בזהר נקודה עילאה הוא לפי שישנה נקודה תתאה והוא בחי' חכמה תתאה, ולכן מדייק בזהר נקודה עילאה, שהיא בחי' חכמה עילאה. אמנם מה שמוסיף בזהר נקודה עילאה סתימאה הוא להורות שהוי' כאן הוא לא בחי' חכמה עילאה סתם כ"א בחי' חכמה סתימאה. ועל בחינה זו אומר בהפסוק ארוממך, שמרוממים

(35) בהבא לקמן — ראה ד"ה למען דעת הנ"ל (סה"מ תרס"ט ס"ע מ ואילך).

(36) ספר יצירה פ"א מ"ז.

(37) בהר מג, ג. בחוקותי נג, ב.

(38) בד"ה: זה היום, שיר המעלות, דרשו (סה"מ תשל"א ע' 305 ואילך; 311 ואילך; 318 ואילך).

(39) ישע"י רסכ"ה.

(40) ח"ג קצג, ב.

(41) ראה ביאורה"ז להצ"צ שם. המשך תער"ב ח"א פרק קפד ואילך.

אותה למעלה יותר, והוא הרוממות דבחי' כתר שבכתר, וכנ"ל שחכמה סתימאה הוא בחי' חכמה שבכתר והמקום שלשם מרוממים אותה הוא בחי' כתר שבכתר, ולהיות שבחי' כתר שבכתר אינו מקור לבחי' חכמה שבכתר ורק שממנה נמצאת בחי' חכמה שבכתר כנ"ל, לכן אומר על זה הלשון ארוממך, לפי שכתר שבכתר הוא מרומם ונבדל מחכמה שבכתר.

וזהו ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים, דהנה זיתים שמהם עושים שמן, הרי הזיתים עצמם הם מרים, וכמרז"ל⁴² אמרה יונה כו' יהיו מזונותי מרורין כזית כו', וגם בזה ב' פי' ⁴³ וארז"ל שהזית משכח תלמודו — אבל השמן שבא מהזית משיב תלמודו⁴⁴, והענין בעבודה הוא⁴⁵, שזית הוא העבודה דאתכפיא ואתהפכא, שהם דוגמת כתישת הזית, הנה כתיב⁴⁶ כתית למאור, שע"י העבודה דכתית מגיעים לבחי' מאור, מקור האור, שממנו נמצא בחי' חכמה, שמן. והיינו שהזית שממנו עושים שמן רומז לבחי' הכתר (כתר שבכתר) שלמעלה מבחי' חכמה סתימאה, דזהו מה שזית הוא מר, כי הנה מתיקות שייך לאור ומרירות לחושך, וכמש"נ⁴⁷ ומתוק האור, ולהיות שכתר הוא בחי' חושך, בחי' ישת חושך סתרו⁴⁸, וכמאר⁴⁹ כתר עליון אע"ג דאיהו אור צח אור מצוחצח אוכם הוא קמי עה"ע, לכן הזית שמורה על בחי' הכתר הוא מר. והנה הר הזיתים הוא למעלה גם מבחי' זיתים. וכמו שנת"ל בענין כתר שבכתר וחכמה שבכתר (זית ושמן) שבחי' כתר שבכתר הוא נבדל בערך מבחי' חכמה שבכתר, עד"ז הוא גם בנוגע להערך דזיתים להר הזיתים, שבחי' הר הזיתים הוא נבדל בערך מבחי' זיתים, דזהו מה שצמיחת הזיתים מהר הזיתים הוא רק מבחי' (כח) הצומח שישנו בהר, אבל בחי' הדומם שבדומם שבו, שהוא עצמיות ההר, הוא נבדל מהזיתים. וכמו שידוע בענין הצמיחה, שזה בא לא מעצם העפר ורק מבחי' הצומח שבו, דלכן כשברך על פרי העץ בורא פרי האדמה יצא⁵⁰, דמארעא קא רבי, דיניקת ענפי העץ אינו מעצם האדמה ורק מכח הצמיחה שבו. שמה מובן גודל הפלאת הענין דהר הזיתים, שהוא נבדל בערך גם מבחי' זיתים. וזהו מ"ש ונבקע הר הזיתים, שלע"ל יומשך בחי' הר הזיתים עצמו, היינו בחי' הדומם שבדומם שבו. דזהו"ע ונבקע, דהנה ידוע ומבואר בענין האושפיזין דיעקב אומר אז יבקע כשחר אורך⁵¹, דהגם שהאור שנמשך דרך הבקיעה הוא מעט מזעיר, מ"מ הרי סיבת הבקיעה הוא מצד תגבורת האור, וכידוע המשל מחבית שמתמלאה על כל גדותי' עד שלא תוכל להחזיק את המשקה בתוכה, שאז היא מתבקעת בבקעים וסדקים והמשקה יוצאת

42) עירובין יח, ב.

43) לקו"ת ר"פ בהעלותך.

44) הוריות יג, ב.

45) בהבא לקמן — ראה ד"ה למען דעת הנ"ל (סה"מ תרס"ט ע' מא).

46) ר"פ תצוה.

47) קהלת יא, ז.

48) תהלים יח, יב.

49) תקו"ז ת"ע (קלה, ב).

50) ברכות מ, א.

51) ישע"י נח, ח. זח"ג קד, א.

דרך הבקעים, אשר אף שכמות המשקה שיוצאת דרך הבקעים היא מעט מזער, הרי בקיעה זו מורה על מילוי החבית כו', והיינו שבאור הבקיעה נראה כח בחי' העצם שלמעלה מבחי' הגילוי ושרשה משם, וכמבואר בסידור שער הסוכות⁵², ויתירה מזה כאן. וזהו"ע ונבקע הר הזיתים עצמו — לא ע"י פרסא (דופני החבית) וכו' כ"א שיומשך בחי' העצם דהר הזיתים, בחי' הדומם שבו, שלמעלה מבחי' סיבה לזיתים. וזהו⁵³ מ"ש ונבקע הר הזיתים גו' מזרחה וימה, דמזרח וים הוא קדם ואחור, והוא בחי' האורך שנמשך מלמעלה למטה דוגמת הקו דוא"ו שנמשך מלמעלה למטה, הנה אופן ההמשכה בדרך כלל הוא שכל מה שהאור הולך ונמשך הוא מתמעט, דזהו דוקא כאשר תחילת ההמשכה הוא מבחי' השייך להשתלשלות, אמנם לע"ל כשיהי' בקיעת הר הזיתים ויומשך מבחי' העצם שלמעלה מהשתלשלות, אז תהי' ההמשכה מזרחה וימה, למעלה ולמטה בשוה. וזהו ג"כ מ"ש לאח"ז ומש חצי ההר צפונה וחציו נגבה, צפונה ונגבה הם קו השמאל וקו הימין, הנה לע"ל כשיהי' ונבקע הר הזיתים אז ומש גו' צפונה התבטלות הקוין ממציאותם או התכללות ע"ד לית שמאל בהאי עתיקא וכו'⁵⁴. וזהו ג"כ מה שמסיים ביום ההוא יהי' הוי' אחד ושמו אחד וארז"ל⁵⁶ כמו שאני נכתב אני נקרא, דלהיות שיהי' אז המשכת העצם שהוא למעלה ולמטה בשוה, לכן יהי' למטה כמו שהוא למעלה, נקרא כמו שנכתב. וזהו ג"כ השייכות דשני הפירושים שבועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים, כי מצד העילוי דבחי' על הר הזיתים הנה מצד זה יהי' אז המשפט בעמידה, שענין העמידה מורה על ההמשכה מראש לרגל בשוה⁵⁵, וכידוע⁵⁶ בענין עמדת להם בעת צרתם⁵⁷, שגם כשמצד העבודה (דכחות פנימיים) ישראל הם במצב דצרתם, שמצד זה נעשה עת צרתם כפשוטו, הנה בכל צרתם לו צר⁵⁸ ואז הנה עמדת להם בעת צרתם, שהעמידה היא מה שנמשך מהראש מיד להרגל. וזהו ג"כ מה שלעתידי יהי' המשפט בעמידה, דמשפט הו"ע הבירורים, הנה מצד בחי' ונבקע הר הזיתים שיומשך העצם, שאז יהי' ההמשכה קדמה וימה בשוה (כענין העמידה שנמשך מראש לרגל), הנה אז יהי' המשפט בגוים, שיתבררו גם האומות כו'.

והנה כל הענינים נמשכים ע"י עבודה, וכן הוא גם בענין ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים שזה נמשך ע"י העבודה דבחי' רגלים, כמאמר⁵⁹ מטו רגלין ברגלין. והענין הוא⁶⁰ דהנה בזמן שביהמ"ק הי' קיים הי' אז גילוי אלקות, ועד"ז הי'

(52) רנח, א"ב.

(53) בהבא לקמן — ראה ד"ה למען דעת הנ"ל (סה"מ תרס"ט ע' מו).

(54) זח"ג קכט, א. ועד"ז שם רפט, א.

(55) ראה הוספות לספר החקירה להצ"צ ע' 272 ואילך.

(56) ראה מאמרי אדמור"ר האמצעי קונטרסים ע' שלח ואילך. המשך תער"ב ח"ג ע' אירצא ואילך. סה"מ

תרפ"ט ע' 33 ואילך. ד"ה ואתה ברחמין הרבים תשי"ז (תורת מנחם — התוועדות ח"ח ע' 304 ואילך).

(57) נוסח הורדאת "ועל הנסים" דחנוכה.

(58) ישע"י סג, ט. תענית טז, א.

(59) זח"ב רנח, א.

(60) סידור (עם דא"ח) סד"ה אני בצדק (כג, א).

גם לאחרי החורבן, ותותר בימי רבי⁶¹, ובזה"ג נאמר סוכת דוד הנופלת⁶² מדרגא לדרגא, לכן בתחלה הי' עיקר העבודה והבירורים בבחי' חב"ד שלכן התנאים ואמוראים הי' עיקר עסקם בלימוד התורה, משא"כ בעבודת התפלה, ועד שהיו כאלו שהיו מתפללים רק פעם אחת בתלתין יומין וכו'⁶³. ובזמן שלאח"ז, הנה אז עיקר העבודה הי' בחג"ת, לית פולחנא כפולחנא דרחימותא⁶⁴, שהוא עבודה שבלב, עבודת התפלה⁶⁵. אמנם בהזמן דעקבות משיחא שנפלה בחי' סוכת דוד עד בחי' רגלים ועקביים שהיא בחי' עשי', הנה עכשיו עיקר העבודה הוא בבחי' נה"י, ובבחי' המעשה, בקיום המצוות בפועל, ובפרט במעשה הצדקה שהיא כללות כל המצוות, כמבואר באגה"ק⁶⁶. וזהו לימוד זכות גדול (א גוואלדיגער לימוד זכות) על דור זה, שכל ישראל שבדור זה בכל המדינות מצטיינים ביותר בנתינת הצדקה, באופן שלא הי' כן בדורות הקודמים, שע"י עבודה זו מקימים את סוכת דוד מפילתה, כמבואר באגה"ק שם. וזה שייך בפרט לימי הסוכות, וכדאיתא בזהר בענין האושפיזין ופי' בסידור שער הסוכות⁶⁷ שצריך לפזר מעות לעניים בערב סוכות. וע"י עבודת הצדקה במעשה, בחי' רגלים, הנה רגלי דנוקבא מעוררים רגלי דכורא, ועי"ז נמשך ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים, דמטו רגלין ברגלין, ועי"ז נמשך העצם שלמעלה מבחי' גילוי, וע"ד המבואר בסידור שער הל"ג בעומר⁶⁸ שבבחי' הוד שבהוד דוקא נמשך העצם.

וזהו הללו את הוי' כל גוים שבחווהו כל האומים כי גבר עלינו חסדו ואמת הוי' לעולם, דבחי' חסדו שלמעלה מהשתלשלות וכמו שגבר עלינו חסדו, וכן בחי' אמת הוי', יומשכו גם בעולם, שיהי' נקרא כמו שנכתב, ומצד זה יתבררו גם הגוים, וכנ"ל שמצד הגילוי דועמדו רגליו גו' הי' גם המשפט בגוים שהו"ע הבירורים, והוא מה שע"י הקרבת הע' פרים שמקריבים בחג הסוכות מכניעים את הע' שרים לקדושה שהם נכנעים לישראל, ואז נמשך אך טוב לישראל וגודל השמחה דזמן שמחתנו בחג הסוכות ומי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו⁶⁹, ואח"כ באים לשמיני עצרת, ישראל ומלכא בלחודוהי⁷⁰, דשמיני עצרת שייך ומרמז על הגילוי דלעתיד, וכמרז"ל⁷¹ כנור של ימות המשיח של שמונה נימין, דבשמיני עצרת (ולעת"ל) ההמשכה היא מבחי' שמן (בשמונונית) והנותן בעין יפה נותן⁷². והנה עניני

(61) שבת קיג, סע"ב.

(62) עמוס ט, יא.

(63) ר"ה לה, א.

(64) ראה זוהר ח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א. לקו"ת שלח מב, ג.

(65) ראה תענית ב, סע"א.

(66) סי' ט'.

(67) רנז, רע"ג.

(68) דש, א ואילך.

(69) סוכה נא, א"ב.

(70) ראה זח"ג לב, א.

(71) ערכין יג, ב.

(72) ב"ב נג, א. וש"נ.

תשרי הם כלליים לכל השנה וע"מ להמשיכם בכל השנה⁷³, וזמן שמחתנו הוא שהשמחה דסוכות ושמיני עצרת ממשיכים בכל השנה כולה, ועד לושמחת עולם על ראשם⁷⁴ בביאת משיח צדקנו אשר ילחם מלחמת ה' ויצליח⁷⁵ ושמת מעיר לגל³⁹, שתבטל מלכות דקליפה, מחורבנה של צור תיבנה ירושלים⁷⁶ עיר הקודש ויבנה מקדש במקומו⁷⁵ במהרה בימינו אמן.

(73) מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ט שם (ע' רלח). אוה"ת סוכות שם (ע' א'תשנו). ועוד.

(74) ישע'י לה, יו"ד. שם נא, יא.

(75) ראה רמב"ם הל' מלכים פי"א ה"ד.

(76) ראה פרש"י תולדות כה, כג. מגילה ו, א.